

Készen állok a feladatra

Kiss Csabával beszélget
Ménesi Gábor

Nagyjából két évtizede éppen Miskolcon indult színházi pályád, most pedig visszatérsz ide, mint a színház újonnan kinevezett igazgatója. Mennyiben befolyásolta a városhoz való kötődésed azt a döntést, melynek eredményeként benyújtottad a pályázatot?

Fontos szempont volt, hogy ismertem a színházat és pozitív képet őriztem magamban a városról. Nagyon szerettem azt az évadot, amit Miskolcon töltöttem. Számomra egyáltalán nem volt mindegy, hogy melyik város színházát vezetem, ezért nem is pályáztam korábban, pedig korábban is megkerestek, hogy vegyem át valamelyik teátrum irányítását. Mivel elsősorban rendezőnek és drámaírónak tartom magam, nem kapkodtam ezért a lehetőségért. A mostani vállalás hatalmas felelősséggel jár, hiszen egymilliárdos költségvetés felett rendelkezem, ami hatalmas összeg, és kétszázhatvan ember sorsáért kell felelősséget vállalnom. Magáért a színházigazgatói állásért most sem törtem volna magam, az motivált, hogy megvalósíthassam azt a koncepciót, amit a művészeti tanáccsal közösen kitaláltunk és a pályázatunkban megfogalmaztunk. Arra törekszem, hogy olyan visszafogottsággal és szerénységgel vezessem a színházat, mint amilyen embernek érzem magam.

Nem riasztottak vissza azok a körülmények, amelyek korábban több vidéki, majd fővárosi színház vezetőválasztását meghatározták? Arra gondolok, hogy sok esetben nem szakmai, hanem politikai döntés született. Nem tartottál attól, hogy hasonló történet szereplőjévé válhatsz?

Ez volt a kevésbé vonzó számomra. Nem vagyok politikus alkat, nincsenek ilyen irányú ismeretségeim, abszolút nem vagyok tájékozott a politika világában. Eltartott egy ideig, amíg átláttam a játékszabályokat. Őszintén hittem ugyanakkor abban – és talán ez tartott meg végig a pályázat szándéka mellett –, hogy ha az ember nyílt, világos gondolatokat fogalmaz meg, szakmailag alaposan körülbástyázza elképzelését, és következetesen kiáll mellette, akkor megtalálja a politikán belül – akár a döntéshozók között is – azokat a partnereket, akikre a jövőjét építheti, és nem kell sem túlzott kompromisszumokat vállalnia, sem pedig eltérni attól a szellemiségtől, amit képvisel. Számomra a pályázat megnyerése a politikai érettségem fokmérője volt, sikerült ugyanis túllépnem a támadásokon – beleértve egy kemény hangú névtelen levelet is –, másnap folytatni tudtam a munkát, ami arról győzött meg, hogy készen állok a feladatra. Nem vagyok naiv, így pontosan tudom, hogy később, amikor a színház működni fog és saját előadásaink lesznek, ugyancsak ki leszünk téve a támadásoknak. Meg kell tanulni ezeket a helyén kezelni.

Hogyan ítéled meg, mennyiben volt szakmai, illetve politikai döntés eredménye, hogy téged választottak meg a miskolci színház új igazgatójának?

Meggyőződésem, hogy kizárólag szakmai alapokon nyugszik a pályázat, amelyben konkrét számokkal, személyekkel, programokkal alátámasztva, minden lehetőséget körüljárva vázoltuk fel koncepciónkát. Az már politikai döntés eredménye, hogy ezzel nyertünk, hiszen a közgyűlésben politikusok ülnek. A Fidesz rám szavazott, a szocialisták nem vettek részt a szavazásban, a Jobbik Koltay Gábort támogatta. Ez három politikai döntés, amelynek alapja azonban mindenképpen szakmai munka eredménye. Korábban találkoznom kellett a különböző döntési szinteken lévő politikusokkal, és minden esetben arról próbáltam meggyőzni őket, hogy az én pályázatom jó Miskolcnak. Ez ilyen egyszerű volt. A feltett kérdésekre próbáltam olyan válaszokat adni, amikből az illető megítélhette, mennyire reálisak az elképzeléseink. Úgy érzem, jó pályázatot írtunk, és ügyesen harcoltunk érte. Ezt a politika akceptálta.

A másik pályázó Koltay Gábor volt, akivel kapcsolatban tudjuk, hogyan ért véget nemrégiben igazgatói karrierje a József Attila Színházban. Két héttel a miskolci közgyűlés döntése előtt mindketten bemutatkoztatok a társulat előtt. A szimpátiaszavazáson a színház dolgozói 111:60 arányban Koltay Gábor mellett tették le a voksukat. Mit szólnál ehhez az eredményhez?

Úgy éreztem, hogy a társulati szavazást erősen áthatotta a sorsuk iránti aggodalom, amit abszolút megérték és elfogadok. Ez elsősorban annak tudható be, hogy világos, egyértelmű beszédet tartottam, amelyben nyíltan elmondtam, hogy tíz embert el fogok küldeni a színészek közül. Ezt azóta sem bántam meg, mert az egyenes beszéd – még akkor is, ha kellemetlen – hosszabb távon célravezetőbb, mintha elmaszatolnánk a problémát.

Több helyen említést tettél arról, hogy komoly hiányosságai vannak a miskolci társulatnak, ezért várható volt, hogy megteszed ezt a lépést. Milyen főbb szempontok vezetik társulatépítő szándékodat?

Minden szerepkörben rendelkezésre állt valaki, mégis úgy éreztem, hogy a korábrinál sokkal erősebb színészgyéniségekre van szükség. Az elbocsátott színészek helyére olyanokat szerződtetek – nem feltétlenül nagy nevekre kell gondolni –, akikben maximálisan megbízom, és várhatóan probléma nélkül beilleszkednek a társulatba. A budapesti és a kaposvári főiskoláról is jön majd gyakorlatra négy-öt végzős hallgató, akik mélyebb kötődést alakíthatnak ki a színházzal és a várossal. Meggyőződésem, hogy az újonnan érkező, bizonyítani vágyó és az új helyzet izgalma és lehetőségeire fogékony emberek fel fogják élénkíteni a társulat működését.

A szimpátiaszavazást követően a szakmai bizottság többsége ugyancsak Koltay Gábor pályázatát támogatta. Ezt mivel magyarázod?

Egyértelműen politikával. Koltay Gábor pályázata – amennyit megismerhettem belőle – szinte csak jelszavakat sorakoztat fel,

amire szerintem nem lehet színházat építeni. Mégis engem vádoltak álmodozással. De nem akarok már ezzel foglalkozni, sokkal érdekesebb, ami vár ránk.

Krizsa Ákos polgármester azonban továbbra is kiállt melletted Koltay Gáborral szemben. Halasi Imre leköszönő igazgató a következőképpen fogalmazott a Színház.hu internetes portálnak adott interjújában: „Engem valamiért nem túlzottan kedvel a polgármester úr. Azt hiszem, ő már előre felírta a receptet a színháznak. Ezért nem is értem, miért pályáztattak, hiszen régóta lehetett hallani, hogy Béres Attila lesz utánam az igazgató, akit egy későbbi koncepció szerint felváltott Kiss Csaba.” Mennyi igaz azokból a sajtóértesülésekből, melyek szerint előre kialakított forgatókönyv szerint zajlottak az események?

A híresztelésekkel ellentétben korábban nem ismertem a polgármestert, de az kétségtelen, hogy a pályázat benyújtása előtt felkerestem. Őt évenként szentelem ennek az ügynek, ezért nem látok semmi kivetnivalót abban, hogy felvettem a kapcsolatot a fenntartó képviselőjével. Ezt Koltay Gábor vagy bárki más is megtehetné volna. Úgy gondolom, semmi olyat nem tettem, ami az iménti, finoman insznuatív megfogalmazást alátámaszthatná, éppen ellenkezőleg, nagyon vigyáztam arra, hogy mindenféle elvtelen látszatot elkerüljünk. Béres Attilával az első pillanattól kezdve együtt dolgoztunk a pályázaton, úgy terveztük, hogy ő lesz az igazgató, én pedig a művészeti vezető. Attilát nagyon keményen megtámadták, hogy részt vett Medgyessy Péter felkészítésében. Valójában harmadéves főiskolásként tíz beszédtechnika-órát tartott a későbbi miniszterelnököknek. Egy igen jól informált és országosan körbeküldött névtelen levélben viszont már úgy tüntették fel, mint Medgyessy beszédíróját. Ami nonszensz, de arra mindenképpen alkalmas volt a pletyka, hogy gyanút keltsen Attila körül. Egyértelművé vált, hogy az ő indulása nehezen védhető, ezért megcseréltük a szerepeket, s onnantól kezdve az én nevem fémjelezte a projektet. Nagy jelentősége nincs a történetnek, hiszen ez az első pillanattól kezdve egy negyvenes rendezői csapat közös munkája volt. Végül úgy alakult, hogy én lettem az igazgatójelölt.

Egyébként Halasi Imrével konzultáltál a pályázat benyújtása előtt?

Természetesen. Amikor a pályázatot kiírták és eldöntöttük, hogy pályázni fogunk, egyből megkerestem. Később felajánlottam, hogy a színház és a társulat érdekében szívesen együttműködnék vele, ő azonban elzárkózott ettől. Nagyra becsülöm Imrét, mert a legnézettebb színházat hozta létre vidéken, ami óriási eredmény. Régóta ismerem őt, még zalaegerszegi igazgató korából. Bár soha nem dolgoztunk együtt, mégis személyes rokonszeny alakult ki közöttünk. Sajnálom, hogy ez megváltozott ebben a feszült légkörben, de talán helyre fog állni, miután lezajlik a váltás.

Az igazgatóválasztást megelőzte, hogy tavaly októberben Kriza Ákos polgármester sürgősségi indítványa alapján a közgyűlés önkormány-

zati biztost nevezett ki a színház élére, mivel jelentősnek ítélték az intézmény adósságállományát. Mindezt a leköszönő igazgató, Halasi Imre cáfolta. Ennek ellenére feltételezem, hogy a színház nagyon nehéz pénzügyi helyzetben van. Hogyan lehet ebből kiutat találni úgy, hogy a művészi elképzelések maradéktalanul megvalósulhassanak?

Az önkormányzat döntésébe nem láttam bele, magam is csak annyit tudok, ami a sajtóban megjelent. Mindig úgy tekintetem a pályázatunkra, mint egy képzeletbeli szerződésre, amelyben megfogalmaztuk, mit szeretnénk a miskolci színházban megvalósítani. Ennek nyilván anyagi vonzata is van, de amikor a közgyűlés a művészeti koncepciót elfogadta, egyúttal arra is kötelezettséget vállalt, hogy a szükséges forrásokat biztosítja. Természetesen van egy határ, ameddig az ember követelődhet, különösen most, hogy a válsággal is szembe kell néznünk. Úgy érzem – és ez az egyik legfontosabb szempont az érvelésben –, hogy Miskolcon a színház olyan kultúrageneráló intézmény, amely ha jól működik és betölti azokat a funkciókat, amelyekre alkalmas, akkor az egész város összképén és embermegtartó képességén javíthat. Megpróbálom a lehető legkevesebb helyi pluszforrás felhasználásával működtetni a színházat, ennek érdekében pályázni és vállalkozni akarok. Nem mondok le a nyitott színház eszményéről, amely sokfajta programjával kilép a falai közül, és állandóan téma lesz a városban. Úgy látom, abból a pénzből, amit az intézmény tavaly kapott, meg lehet valósítani mindezt. További elvonást azonban nem bírna el a színház, mert a működés kerülne veszélybe, amit a közönség azonnal észrevenne. Ráadásul ha csökkenne a nézőszám, akkor a támogatás is kevesebb lenne, aminek következtében egy spirál mentén épülne le az egész struktúra. Ezt mindenképpen szeretném elkerülni.

Véleményed szerint mennyire valószínűleg meg ilyen körülmények között a nyugodt, kiegyensúlyozott, a politikát a lehetőségekhez képest távol tartó színházi működés?

A megválasztásban jelentős volt a politika szerepe, ami természetes, hiszen választott testületek hozták meg a végső döntést. Nagyon naiv, aki azt mondja, hogy a politikusok foglalkozzanak a politikával, de szakmai kérdésekbe ne szóljanak bele. A színház olyan nagyüzem, amelynek a működéséhez nem kevés pénzre van szükség, a pénz pedig politikai döntés eredményeként jut el a megfelelő helyre. Ezt el kell fogadni. Onnantól kezdve azonban, hogy megszületik a döntés, kezdetét veszi a szakmai munka. Arra ezek után is felkészülök, hogy megfogalmazódnak ellenvélemények, lesznek, akik túl nemzetinek, hagyományosnak, mások túl liberálisnak, progresszívnek találják a színház szellemiségét. Meggyőződésem, hogy az alapvető törvonal nem az ideológiai mentén húzódik a színházban. Egy vidéki színháznak, amely 140 ezer nézőt fogad egy évadban, nem az a dolga, hogy ideológiai mentén szűrje a közönséget. Bár mindent megteszünk azért, hogy a miskolci színház nemzeti karaktere erős legyen, de

ezt nem ideológiák szerint képzeljük el, hanem kizárólag értékek mentén szeretnénk a színpadon látni.

Pályázatodban hangsúlyozod, hogy egy más megközelítésű nemzeti színházi koncepció kidolgozására teszel kísérletet. Melyek ennek az alappillérei?

Ez valóban nagy kihívás volt, sokat gondolkodtam azon, hogyan tölthető meg tartalommal a XXI. században a színház nevében található jelző. Arra jutottam – nem kis részben azért, mert magam is drámaíró vagyok –, hogy elsősorban a magyar drámához való viszonyában érhető tetten, mitől válik nemzetivé egy színház.

Magyar drámát azonban csaknem valamennyi magyar színházban játszanak. Mennyiben szeretnél más, illetve többet nyújtani Miskolcon?

Nálunk nemcsak arra lesz lehetőség, hogy a néző megtekinti az előadást, majd hazamegy. Különböző kísérőrendezvényeket szervezünk az adott évben kiemelt darab – vagyis az évad drámája – és szerzője köré. Lesznek kiállítások, beszélgetések, közönségtalálkozók, amelyek egész évben kísérik a darabot, elmélyítik a nézők ismereteit, és ráirányítják a figyelmet arra a korra, amelyben a darab született, valamint a szerző más műveire is. Azt gondolom, ettől lehet igazán nemzeti a miskolci színház. Emellett szeretnénk megszólítani a jövő közönségét is, iskolai foglalkozásokat, rendhagyó irodalomórákat és beavató színházi előadásokat tervezünk. Nem mondunk le az Operafesztiválról, amely Miskolc egyik sikertörténete immár tizenegy éve. Szeretnénk ezzel párhuzamosan létrehozni az európai művészeti egyetemek fesztiválját, valamint a határon túli magyar színházak találkozóját.

Pályázatodban arról is írsz, hogy a rendszerváltást követő években a kortárs magyar dráma alapvetően stúdióterekbe és szobaszínházakba, valamint alternatív műhelyekbe szorult vissza. Lényeges változást hozott ebben a tekintetben a Katona József produkciós pályázat meghirdetése 2004-ben, valamint a debreceni DESZKA fesztivál megszervezése, amelynek egyik motorja vagy. Szándékaid szerint mit mutatsz meg és hogyan a mai magyar drámából Miskolcon?

Az évad drámája programhoz hasonlóan kitaláltuk az évad kortárs szerzője eseménysorozatát, melynek során az adott író egy évadon keresztül jelen lesz a város szellemi életében, meghívjuk különböző rendezvényekre, ahol találkozhat és párbeszédet folytathat a miskolci nézőkkel. A felolvasások, beszélgetések célja az író és a közönség közötti személyes kapcsolat kialakítása, a művek alaposabb megismerése. Remélem, hogy ezek az eszmecserek ihletőként működnek majd. Azt azonban magam sem tudom, hogyan lehetne mindezt országos hatókörűvé tenni. Következő programra lenne szükség, ami születésétől a bemutatóig végigkíséri a darabot. Ezt szolgálták a drámapályázatok,

amelyek azonban nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. A színháznak kellene felnőnie oda, hogy a fontos társadalmi kérdések tükröződjének a színpadon. Úgy érzem, még nem születtek meg azok a művek, amelyek alapvető konfliktusainkat jelenítik meg.

Az előadóművészeti törvény módosítása szerint három alapvető nyilvántartási és finanszírozási csoport jön létre: lesz nemzeti, kiemelt és pályázati kategória. Feltételezem, hogy a miskolci színház 2013-tól a nemzeti kategóriába szeretne bekerülni. Milyen kötelezettségekkel és feladatokkal jár ez a besorolás?

Most úgy érzem, van némi elbizonytalanodás ezen a téren. A törvény megfogalmazása ígéretes, felmerülnek azonban bizonyos kérdések. Előírnak olyan plusz feladatokat – például azt, hogy ne egyetlen opera- vagy táncbemutatót tartsunk egy évadban, ami anyagilag nagyon megterhelő –, melyekhez nem rendelték hozzá a szükséges forrásokat. Remélem, hamarosan tisztábban látunk majd. A vidéki, töbtagozatos nemzeti színháztól az állam regionális kulturális vezető szerepet vár el, emellett országosan jegyzett intézményként kell működnie, amely meghatározó külföldi kapcsolatokkal rendelkezik, elkötelezett a magyar drámák és az ifjúsági programok iránt, valamint fesztiválok szervezésében és lebonyolításában is részt vesz. Úgy érzem, hogy a miskolci színház ezeknek a feltételeknek maradéktalanul megfelel, építészeti adottságai kiválóak, négy teremmel, valamint nyári színházzal rendelkezik.

Balázs Péter nyilatkozta nemrégiben, hogy a kísérletezés laboratóriumba való, és nem tartja elfogadhatónak a közpénzekben tett próbálkozásokat. Hogyan vélekedsz erről? Nálatok lesz-e tere a kísérletező műhelymunkának, egyáltalán mennyiben látod összeegyeztethetőnek a szórakoztató és a művészszínházi törekvéseket?

Balázs Péterrel egyetérték abban, hogy nem a nagytermi előadásokon kell kísérletezni, abban viszont nem, amit a közpénzekről mond. A kísérletező színház híve ugyanannyi adót fizet, miért ne fordíthatnánk az ő pénzét arra, hogy neki tetsző előadásokat hozzunk létre? Kísérletezni, új utakat keresni muszáj – és az államnak ezt kiemelten illik támogatni. Szerintem a kulturális politika akkor költi el jól a pénzünket, ha szem előtt tartja, hogy a művészet egy társadalom egészségének tükré és forrása. Nem tartom szerencsésnek, ha a kultúra kullog az ember mögött, és csupán szórakoztatja, andalítja. Szükség van a kísérletező előadásokra is, viszont egyértelműen meg kell határozni a helyüket a színház műsortervében.

Feltételezem, a műsorpolitika kidolgozását megkönnyíti és többírányúvá teheti a különböző játszóhelyek megléte.

Pontosan így van. Azt tervezem, hogy a négy teremnek négy különböző arculata lesz. A nagyszínpadon játsszuk a klasz-

szikus, nagyszabású, látványos zenés és prózai előadásokat. A Kamaraszínház a mai szerzők gyűjtőhelye lesz, könnyedebb, frissebb, személyesebb szemléletet, életérzést közvetít. A Csarnok lesz a mozgásra, táncra és látványra épülő színházi kísérletek terepe, míg a Játékszínben intimebb, a színészek árnyaltabb játékkára építő produkciókat tervezünk, és a felolvasószínházi programoknak is itt lesz helyük. Úgy gondolom, nincsenek merev határok az egyes műfajok között, egyszerűen jó és minőségi színházat kell csinálni, és a néző majd eldönti, melyik előadás áll hozzá legközelebb. Nálunk a rendezői gárda összetétele is magában hordozza azt a sokféleséget, amely beépül a repertoárba.

Beszélgésünkben eddig is gyakran fogalmaztál többes számban, ami nem véletlen, hiszen vezetői munkádat a művészeti tanács segíti. Kiből áll ez a grémium?

A szűkebb művészeti tanács hat főből, rajtam kívül öt rendezőből áll, név szerint: Béres Attila, Keszég László, Szabó Máté, Rusznyák Gábor és Szócs Artur. A felsorolásból is látszik, hogy meglehetősen sokarcú társaság vesz körül, mindannyian komoly színházi tapasztalattal rendelkeznek. Ezt a csapatot egészíti ki három dramaturg, Ari-Nagy Barbara, Garai Judit és Rác Attila, akik a műsorgetv kialakításáért, a kísérőrendezvények megszervezéséért, a színház egyéb programjaiért felelősek. Silló István lesz a színház zenei vezetője, aki a zenekar munkáját irányítja. Többször megkérdezték, hogy ennyi nagy egójú embert hogyan tudok összehangolni. Abban egyeztünk meg a rendezőkkel, hogy egy-egy döntés kapcsán – legyen az akár egy darab szereposztása vagy egy fesztivál programjának összeállítása – mindenki elmondja a véleményét, de a végző döntést én hozom meg – hiszen a felelősség az enyém –, amihez mindenkinek alkalmazkodni kell.

Milyen kapcsolatot tervezel, és hogyan próbálsz dialógust kialakítani a város szellemi és kulturális műhelyeivel?

Mindenképpen arra törekszem, hogy ez a párbeszéd ne csak formális legyen, hanem tartalommal töltsük meg, lehetőleg mindig valamilyen programban, közös munkában valósuljon meg. A színházat olyan kultúraformáló intézményként képzelem el, amelynek működése az egész város szellemi életét meghatározza. Ehhez a személyes viszonyok feltétlenül hozzátartoznak. A Galériával már felvettük a kapcsolatot, van ugyanis egy színeszmúzeumuk, ahol közös programokat lehet szervezni. Az Operafesztivállal ugyancsak jó a kapcsolatunk, amit szeretnék továbbra is ápolni és továbbfejleszteni. A helyi médiával szintén állandó együttműködésre törekszem.

Bár annak idején igazgatóhelyettes voltál itt, Miskolcon, majd Győrben és az Új Színházban művészeti vezetőként tevékenykedtél, vagyis a színházi vezetés nem áll távol tőled, a közönség eddig elsősorban mégis drámaíróként és rendezőként ismert. Felmerül bennem

a kérdés, hogyan látod a két tevékenység egymáshoz való viszonyát? Hogyan határoznád meg önmagad: író vagy, aki időnként rendez, vagy pedig rendező, aki ír is?

Bennem nem válik külön a két tevékenység. A készülő előadás időnként megköveteli, hogy az ember erősebben hozzányúljon az alapműhöz, esetleg új szöveget írjon. Ha valami izgalmas dolog történik velem vagy körülöttem, megpróbálok drámai formában megfogalmazni, de nem mindenáron. Nem éreztem magam szerencsétlennek azokban az években, amikor nem írtam darabot, mert nem volt ötletem. Ugyanígy vagyok a rendezéssel is. A saját darabjaimat szívesen színpadra állítom, mert az egyetlen szerző vagyok, akinek minden titkát ismerem, de nem törekszem arra, hogy mindenáron saját darabjaimat rendezzem.

Győrben kezdődött, hogy saját kezűleg erőteljesebben hozzányúltál az éppen színpadra szánt szöveghez. Említhetném példaként a Macbethet vagy Goldoni A legyező című darabját. Mi tette szükségessé ezt a beavatkozást?

Minden darabban benne rejlik egy probléma, egy konfliktus, amely emberek, társadalmi csoportok vagy elvek között jelentkezik. Vannak köztük olyanok, melyek jobban érdekelnek, mások kevésbé. Bizonyos problémákra érzékenyebben reagálok, s az is előfordul, hogy saját élettapasztalatom alapján másképp közelíteném meg. Már Győrben is azt éreztem, hogy nem lennék őszinte, ha úgy rendezném meg a darabot, hogy nem hiszek maradéktalanul abban, ami le van írva. Nekem ez nem megy. Ha valamivel nem tudok rendezőként azonosulni, addig töröm magam, amíg megtalálom az utat hozzá, vagy pedig megírom úgy, ahogy én gondolom. A *Macbethre* kemény kritikákat kaptam, mert kihúztam a boszorkányokat a darabból. Azzal vádoltak, hogy megszenteltelenítettem Shakespeare-t, de számomra így lett érvényes a dráma. Nem a boszorkányokról, hanem a barátságágról szólt. Az előadás megnyerte az év legjobb előadása díját a debreceni Országos Színházi Találkozóon, a televízió is rögzítette. Az volt a gyönyörű, hogy éppen most, az önkormányzati döntés előtti napon vetítették újra.

Shakespeare-t említet, aki továbbra is meghatározó maradt számodra, hiszen első rendezésed a Hamlet volt, azt követte a Macbeth, majd színpadra állítottad az Othellót, később a királydrámákból készítettél előadást. Mindemellett továbbra sem hagyott nyugodni a Hamlet, amely alapján új darabot alkottál. Mitől lett több a Hazatérés Dániába, mint az eredeti dráma utánérzése vagy parafrázisa? Mi hívta életre ezt a darabot?

Ez életem egyik legszebb története. Tíz évvel ezelőtt ismét meg akartam rendezni a *Hamletet*. Akkoriban erősen foglalkoztatott annak a generációnak a tapasztalata, amely a rendszerváltás környékén kijutott különböző európai és amerikai egyetemekre, és amikor négy-öt év múlva hazatértek, nem találták a helyüket,

mert egészen más állapotok fogadták őket, mint amikor elmentek. Mindenképpen erről a léthelyzetről akartam beszélni a darabban. A főiskolán Osztovíts Levente volt az osztályfőnököm – fantasztikusan izgalmas, a színházat nagyon mélyen látó ember –, aki azt tanácsolta, hogy ne rendezem bele mindent a *Hamletbe*, inkább írjam meg önálló darabként. Abban a pillanatban, mintha megvilágosodtam volna, hozzákezdtem a munkához. Így született meg a *Hazatérés Dániába*, amit Veszprémben és Győrben is bemutattunk, s mindkét előadást meghívták a POSZT-ra. A darab azért nem tekinthető a *Hamlet* parafrázisának, mert Claudius a főszereplője (nem véletlen, hogy az egyik kritika *Claudiusok kora* címmel jelent meg), vagyis nem a meditáló értelmiségi, hanem a cselekvő és mindenkin keresztülgázoló erős ember, akinek nem feltétlenül kell morállal rendelkeznie, hiszen az csak gátolná őt a cselekvésben. Claudius tekintem napjaink hőségének. A darab tehát a *Hamlet* alapkonfliktusát gondolja újra. Úgy vélem, az európai kultúra egésze – így a színház is – ugyanazoknak a mítoszoknak és történeteknek az újramondásán alapul, amelyhez minden generáció hozzáteszi a saját meséjét.

Milyen szempontok határozzák meg adaptációs munkádat, vagyis azt, hogyan nyúlsz az alapanyagként szolgáló regényhez vagy drámához? Hol húzódik meg véleményed szerint az adaptáció és a saját darab közötti határ vonal?

A magam számára ezt úgy fogalmaztam meg, hogy mindig az új szövegnek az eredeti műhöz való viszonya határozza meg. Ha átveszem annak logikáját, és csak a megjelenési formáján változtatok, abban az esetben adaptációról beszélhetünk. Ha viszont hozzányúlok az eredetihez, és saját tapasztalatom tükrében másképp mesélem el a történetet, akkor teljesen új, saját darab születik. Mondok példákat. Amikor az *Anna Kareninát* színpadra írtam, a színlapon Tolsztoj mellett társszerzőként jelent meg a nevem. Egyértelműen adaptációról van szó, mert az eredeti történethez nem nyúltam hozzá, a Tolsztoj által elmesélt történetet ültettem át a színpadra. De ha mondjuk *Anna Kareninát* úgy öltöm meg, hogy nem használok vonatot hozzá, mert nekem valamiért fontos, hogy ne vonat alá vesse magát, vagyis vitába szálljak Tolsztojjal, és eredeti gondolatokat fogalmazok meg, akkor már túllépek az adaptáció keretein. A *Veszedelemes viszonyok* esetében viszont szerzőként tüntettem fel magam, mert nem Laclos történetét meséltem újra, hanem az általa felkínált konfliktuslehetőségek közül kidolgoztam egyet, s a történet egészen más irányba indult el. Ugyanez vonatkozik a *kaméliás hölgy* című darabra is, amelyben mindössze egyetlen mondat a Dumas-é.

Az idősödő nő, Marguerite szerelem iránti utolsó kétségbeesett vágyakozását állítottad a darab középpontjába. A főszerepben Györgyi Annát láthatta a közönség, miként néhány évvel korábban Anna Kareninát is ő játszotta. Mindkét esetben érezhető volt, hogy a központi figurát még inkább felerősítetted a színésznő kedvéért.

Mennyire inspiráló, ha előtted van a színész, és tudod, hogy kire írod a darabot vagy az adott szerepet?

Ez a világ legjobb helyzete. Az *Anna Karenina* esetében az első pillanattól fogva tudtam, hogy Györgyi Anna és Kulka János játssza a házaspárt. Amikor *A kaméliás hölgyet* írtam, ugyan csak egyértelmű volt, hogy Anna lesz a címszereplő, Csernus Mariann a virágáros, s azt is tudtam, hogy Kubik Anna is játszik majd a darabban. Mindegyikük életéről tudtam valamit, s a szerepeket személyre szabottan írtam meg. Ezt meghálálták a színészek, sokkal árnyaltabban, finomabb eszközökkel játszottak, a felvetett kérdésekre érzékenyebben reagáltak. Nem akartam vallomásosságra kényszeríteni őket, de lehetőséget teremtettem arra, hogy egy hasonló helyzeten át behozzák a saját életüket a színpadra.

Visszatérve mostani vállalásodhoz, nem okoz problémát számodra, hogy az alkotás – miközben persze a színház irányítása is annak tekinthető – háttérbe szorul az elkövetkező években?

Nemrégiben elkezdtem írni egy darabot az Örkény Színház pályázatára, de félre kellett tennem. A drámaírás úgy működik, hogy ha egy ötletet nem írok meg azonnal, akkor bemerevedik, és akár el is dobhatom. Ezt tényleg nagyon sajnálom. Az írásban leginkább az vonz, hogy közben másik ember vagyok, úgy érzem, mintha valaki más vezetné a tollamat, miközben koherens mű születik. Számomra nagyon izgalmas ez a fajta működés. Nyilvánvaló, hogy az igazgatói teendők mellett – legalábbis a következő három évben –, esélyem sem lesz az írásra. Ha azonban meg tudom valósítani azt a humanista gondolatot, amit a színházzal kapcsolatban elterveztem, legalább akkora művet hozok létre, mintha megírnék egy darabot. Nagyon hiszek abban, hogy a mai sivár világban a színház olyan sziget lehet, ahol az ember egyrészt megkapja a választ a konfliktusokra, másrészt erőt meríthet a továbbéléshez.

Tegyük fel, hogy egy év múlva, első évadod végén ismét leülünk beszélgetni. Mikor lennél elégedett azzal, amit addig elértél?

Annak nagyon örülnék, ha az első év végére összeforrna és kialakulna a társulat, és mindenki, aki ideszereződött, és mindenki, aki itt maradt, úgy érezné, hogy egy igazi csapathoz tartozik. Azt is szeretném, ha a nézőknek *viszonya* lenne a színházhoz, találkozásként és ünnepként élnék meg azt az estét, amikor eljönnek hozzánk. Ugyanígy szeretném azt érezni, hogy az iskolai programjaink egyaránt doppingolják a gyerekeket és a színészeket. Ha ez a három cél megvalósul az első év végére, akkor már elégedett leszek.